

ΤΜΗΜΑ VI

Οικουμενικό Πατριαρχείο

1. Κάποια στοιχεία για το Οικουμενικό Πατριαρχείο

Στη Συνθήκη της Λωζάνης δεν υπάρχει ρητή αναφορά για το θεσμό του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η μόνη έμμεση αναφορά είναι αυτή που περιέχεται στο άρθρο 42 παρ. 3 το οποίο αναφέρει ότι

«Η Τουρκική Κυβέρνησις αναλαμβάνει να παράσχη πλήρη προστασίαν εις τας Εκκλησίας, τας Συναγωγάς, τα νεκροταφεία και άλλα θρησκευτικά ιδρύματα των ανωτέρω μνημονευόμενων μειονοτήτων. Άπασαι αι διευκολύνσεις και εξουσιοδοτήσεις θα παρασχεθούν εις τα ιερά καθιδρύματα και εις τα θρησκευτικά και φιλανθρωπικά ιδρύματα των περί ων ο λόγος μειονοτήτων των επί του παρόντος υφισταμένων εν Τουρκία και η Τουρκική Κυβέρνησις δεν θα αρνηθή προκειμένου δια την δημιουργίαν νέων θρησκευτικών και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, οιασδήποτε εκ των απαραίτητων διευκολύνσεων αίτινες έχουν παραχωρηθή εις άλλα ιδρύματα της φύσεως ταύτης»

Ο λόγος της απουσίας συγκεκριμένης αναφοράς στο Πατριαρχείο οφείλεται στην αντίδραση των Τούρκων οι οποίοι κατά τη Συνδιάσκεψη της Λωζάνης ζήτησαν την απομάκρυνση του Πατριαρχείου από την Τουρκία. Στη θέση αυτή αντιτάχθηκαν, εκτός από τον Βενιζέλο, οι αρχηγοί των Αντιπροσωπειών Βρετανίας, ΗΠΑ, Γαλλίας, Ρουμανίας και Γιουγκοσλαβίας που αναφέρθηκαν στον παγκόσμιο πνευματικό χαρακτήρα του Πατριαρχείου. Τελικώς, ο Τούρκος αντιπρόσωπος Ισμέτ Πασάς απέσυρε την πρότασή του.

Το θέμα του καθεστώτος του Πατριαρχείου επανειλήθη το 1925 όταν η Άγκυρα συνέλαβε το νέο Πατριάρχη Κωνσταντίνο ζ' τον οποίο και απέλασε. Η Ελλάδα προσέφυγε στο Συμβούλιο της

Κοινωνίας των Εθνών, ενώ η Τουρκία αρνήθηκε να συζητήσει το θέμα θεωρώντας το Πατριαρχείο ίδρυμα της τουρκικής εσωτερικής έννομης τάξεως. Το Συμβούλιο ζήτησε από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης γνωμοδότηση και η Τουρκία απείλησε με απέλαση του συνόλου των ιεραρχών του Πατριαρχείου. Η ελληνική κυβέρνηση προτίμησε να συμβιβασθεί, δέχθηκε να κλείσει το θέμα χωρίς απέλαση των υπολοίπων ιεραρχών και με επιστολή της προς το Διεθνές Δικαστήριο ζήτησε να σταματήσει η διαδικασία με αποτέλεσμα να χαθεί η δυνατότητα διευκρίνησεως του νομικού καθεστώτος του Πατριαρχείου.

Έκτοτε η Τουρκία θεωρεί το Πατριαρχείο ως κοινό τουρκικό σωματείο ιδιωτικού δικαίου. Η αντιμετώπιση αυτή είναι μόνον θεωρητική. Στην πράξη το Οικουμενικό Πατριαρχείο δεν έχει νομική προσωπικότητα και δεν έχει δυνατότητα να παρίσταται στα δικαστήρια ή να έχει περιουσία.

Τα θέματα της εκλογής Πατριάρχη καθορίζει το διάταγμα (tezkere) 1092/6 Δεκ. 1923 της Νομαρχίας Κων/πόλεως που περιορίζει την εκλογή Οικουμενικού Πατριάρχη στους κληρικούς με τουρκική ιθαγένεια που ασκούν καθήκοντα στην Τουρκία. Το διάταγμα ως προς την απαίτηση της τουρκικής ιθαγένειας παραβιάστηκε μόνον μία φορά με την εκλογή του Αθηναγόρα, ο οποίος όμως είχε γεννηθεί ως Τούρκος υπήκοος και την περίοδο της εκλογής του ήταν Αρχιεπίσκοπος Αμερικής.

Με νεώτερο κείμενο οδηγιών –talimat- το 1970 η τουρκική κυβέρνηση επανήλθε στο θέμα της εκλογής του Πατριάρχη και συμπλήρωσε τον νομαρχιακό διάταγμα του 1923. Το κείμενο του 1970 διατηρεί την υποχρέωση της τουρκικής υπηκοότητας. Επίσης αγνοεί τον κύριο φορέα εξουσίας σε περίπτωση χηρείας του πατριαρχικού θρόνου, δηλ. την Ιερά Σύνοδο καθώς και τον προεδρεύοντα αυτής. Αντ' αυτών θεσπίζει τον θεσμό του γηραιότερου μητροπολίτη και μίας ad hoc τριμελούς επιτροπής. Απαιτείται η παράδοση στη Νομαρχία καταλόγου τουλάχιστον τριών υποψηφίων, από τον οποίο κατάλογο η Νομαρχία μπορεί να διαγράψει όποιον επιθυμεί. Ορίζεται υποχρεωτική η παρουσία συμβολαιογράφου κατά την εκλογή του Πατριάρχη. Σε περίπτωση μη συμμορφώσεως με αυτά, η Νομαρχία διορίζει Πατριάρχη αυτεπαγγέλτως. Με βάση το κείμενο οδηγιών του 1970 έγιναν οι εκλογές των δύο τελευταίων πατριαρχών, του Δημητρίου το 1972 και του Βαρθολομαίου το 1991.

Αντίστοιχο πρόβλημα με την απαίτηση της τουρκικής υπηκοότητας για τον Πατριάρχη, υφίσταται και με τα μέλη της Πατριαρχικής Ιεράς Συνόδου.

2. Ελληνική εξωτερική πολιτική και Πατριαρχείο 1913-σήμερα

α. Πρώτη περίοδος 1913-1922

Η περίοδος χαρακτηρίζεται από μετωπική σύγκρουση του ελληνισμού με την Τουρκία (Βαλκανικοί πόλεμοι 1912-13, Μικρασιατική Εκστρατεία-Καταστροφή).

- Κοινός ρόλος ελληνικού κράτους και Οικουμενικού Πατριαρχείου που αρχικώς είναι ουδέτερο, μετά όμως τις ελληνικές νίκες και την προοπτική απελευθερώσεως της Κωνσταντινουπόλεως αλλάζει τακτική και τάσσεται μέσω των ιεραρχών του υπέρ της Ελλάδος (π.χ. μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρύσανθος που πρωτοστάτησε στη δημιουργία Ποντιακής δημοκρατίας την περίοδο 1918-1922).
- Εκλογή το 1921 του (βενιζελικού) Μελέτιου Μεταξάκη ως Πατριάρχη Κων/πόλεως. Καταγγελία εκλογής του από (κωνσταντινική) ελληνική κυβέρνηση και διάσταση μεταξύ ελλαδικού και μικρασιατικού ελληνισμού
- Συμμετοχή Πατριαρχείου σε ενέργειες για τη δημιουργία αυτόνομου Ιωνικού κράτους (Νοέμβριος 1921-Μάιος 1922)

β. Δεύτερη περίοδος 1923-1945

Το Πατριαρχείο χρησιμοποιήθηκε από την τουρκική κυβέρνηση για να ενταθεί η πίεσή της πάνω στην Ελλάδα.

- Διακήρυξη τουρκικής εθνοσυνελεύσεως (1922) για κατάργηση όλων των προνομίων (θρησκευτικού, οικονομικού, πολιτικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα) που είχαν παραχωρηθεί σε ηγέτες θρησκευτικών μειονοτήτων. Το Πατριαρχείο που λειτουργούσε «κυρίως ως πολιτικός θεσμός» έπρεπε να απομακρυνθεί από την Τουρκία
- Συνδιάσκεψη Λωζάνης: οι Τούρκοι αντιπρόσωποι απαίτησαν την απομάκρυνση του Πατριαρχείου από την Κωνσταντινούπολη. Μπροστά στην απόλυτη αντίδραση των μεγάλων δυνάμεων και την μεγάλη πίεση που ασκήθηκε, η Τουρκία δέχθηκε να διατηρήσει το Πατριαρχείο τη διοίκηση της εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως αλλά και να περιορίσει τη δραστηριότητά του σε καθαρά θρησκευτικά θέματα. Η τουρκική αντιπροσωπεία απέσυρε την απαίτησή της για απομάκρυνση του Πατριαρχείου από την Πόλη.
- Ο Βενιζέλος έπεισε τον Μελέτιο Μεταξάκη να παραιτηθεί από Πατριάρχη (1923)
- Δημιουργία προβλήματος ανύπαρκτης τουρκικής ορθόδοξης εκκλησίας της Ανατολής υπό τον Παπα-Ευτύμ (τουρκόφωνο ιερέα από την Καπαδοκία). Κατάληψη Φαναρίου από Παπα-Ευτύμ (1924) και απαίτηση του για παραίτηση του πατριάρχη Γρηγορίου Ζ΄ που είχε αντικαταστήσει τον Μελέτιο. Η Τουρκία δημιουργεί και υποθάλπει το όλο θέμα

- Μετά το θάνατο του Γρηγορίου Ζ΄ ανέλαβε ο Κωνσταντίνος ο Στ΄ που απελάθηκε το 1925 από την Πόλη διότι θεωρήθηκε ως «μη εγκατεστημένος» κατά την ερμηνεία που έδωσε σε αυτό τον όρο της συνθήκης της Λωζάνης η Τουρκία.
- Προσφυγή Ελλάδος στο Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών ενώ η Τουρκία αρνήθηκε να συζητήσει το θέμα θεωρώντας το Πατριαρχείο ίδρυμα της τουρκικής εσωτερικής έννομης τάξεως. Το Συμβούλιο ζήτησε από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης γνωμοδότηση και η Τουρκία απείλησε με απέλαση το σύνολο των ιεραρχών του Πατριαρχείου. Η ελληνική κυβέρνηση προτίμησε να συμβιβασθεί και δέχθηκε να κλείσει το θέμα χωρίς απέλαση των υπολοίπων ιεραρχών. Με επιστολή της προς το Διεθνές Δικαστήριο ζήτησε να σταματήσει η διαδικασία με αποτέλεσμα να χαθεί η δυνατότητα διευκρινήσεως του νομικού καθεστώτος του Πατριαρχείου.
- Η Τουρκία θεωρεί το Πατριαρχείο ως κοινό σωματείο ιδιωτικού δικαίου. Τα θέματα της εκλογής Πατριάρχη ορίζει το διάταγμα (tezkere) 1092/6 Δεκ. 1923 της Νομαρχίας Κων/πόλεως που περιορίζει την εκλογή Οικουμενικού Πατριάρχη στους κληρικούς με τουρκική ιθαγένεια που ασκούν καθήκοντα στην Τουρκία.
- Το 1930 οι Ε/Τ σχέσεις αρχίζουν να ομαλοποιούνται. Η ελληνική κυβέρνηση διώχνει την ηγεσία των Παλαιομουσουλμάνων που έχει καταφύγει στη Θράκη. Απαιτεί από την Τουρκία απέλαση του Παπα-Ευτύμ. Η Τουρκία δέχεται και στη συνέχεια υπαναχωρεί.
- Αποξένωση Πατριαρχείου από κάθε διαχειριστική αρμοδιότητα στις εκκλησιαστικές βακουφικές περιουσίες (1935). Παράδοση τμήματος της περιουσίας στον Παπα-Ευτύμ

γ. Τρίτη περίοδος 1945-1954

Η περίοδος χαρακτηρίζεται από την εκλογή του Αθηναγόρα ως Πατριάρχη

- Η Αμερική απέκτησε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το Οικουμενικό Πατριαρχείο διότι η Μόσχα είχε δραστηριοποιηθεί έντονα στον ορθόδοξο κόσμο και προσπαθούσε μετά το 1945 να υποκαταστήσει τον Οικουμενικό Θρόνο.
- Η Τουρκία βλέποντας την επιδείνωση των ρωσο-τουρκικών σχέσεων δέχθηκε ενίσχυση διεθνούς ακτινοβολίας Πατριαρχείου.
- Ελληνοτουρκικός διάλογος επί του θέματος (1946)
- Συνάντηση εκπροσώπων του Πατριαρχείου με τον Τούρκο Πρωθυπουργό Σαράτσογλου. Βελτίωση θέσεως Πατριαρχείου
- Συνεργασία ελληνικής και τουρκικής κυβερνήσεως με σύμφωνης γνώμη Αγγλίας-ΗΠΑ για απομάκρυνση πατριάρχη Μάξιμου του Ε΄ που έπασχε από νευρική πάθηση

- Το διάταγμα εκλογής του Πατριάρχη παραβιάστηκε με την εκλογή του Αθηναγόρα, (1948) ο οποίος όμως είχε γεννηθεί ως Τούρκος υπήκοος και την περίοδο της εκλογής του ήταν Αρχιεπίσκοπος Αμερικής. Εφαρμογή διατάγματος 1092/1923 ως προς τον αποκλεισμό βασικότερου αντιπάλου Αθηναγόρα από τουρκικές αρχές.
- Απόκτηση τουρκικής ιθαγένειας από δύο μέλη της πατριαρχικής Ιεράς Συνόδου που ήσαν έλληνες (1949 και 1951)
- Περίοδος ευημερίας στις Ε/Τ σχέσεις
- Μείωση ρόλου Παπα-Ευτύμ

δ. Τέταρτη περίοδος 1955-σήμερα

Η περίοδος σημαδεύεται από τα βίαια επεισόδια κατά της ελληνικής μειονότητας και την ουσιαστική διάλυση της μειονότητας

- Εκτίμηση τουρκικής κυβερνήσεως ότι πίεση πάνω στο Πατριαρχείο και τη μειονότητα θα καθιστούσε Ελλάδα πιο ευάλωτη και υποχωρητική στο ζήτημα της Κύπρου.
- Προσπάθεια για εμπλοκή Πατριάρχη σε σχέση με τον ιεραρχικά κατώτερό του Μακάριο
- Σεπτεμβριανά 1955
- Απελάσεις Ελλήνων υπηκόων από την Τουρκία
- Νέα επίθεση κατά Πατριαρχείου και Αθηναγόρα το 1963 με τη νέα όξυνση Κυπριακού. Καταστροφές ελληνικών εκκλησιών, λιθοβολισμοί, απαγόρευση λειτουργίας πατριαρχικού τυπογραφείου, έκπτωση από την τουρκική ιθαγένεια (1964) των δύο μητροπολιτών στους οποίους είχε δοθεί το 1949 & 1951, δημεύσεις ακινήτων του Πατριαρχείου
- Καλλιέργεια κλίματος για δήθεν απομάκρυνση του Πατριαρχείου από την Πόλη για να ασκηθούν πιέσεις στην ελληνική κυβέρνηση
- Νέα παρουσία του Παπα-Ευτύμ
- Ενόχληση Τουρκίας για συναντήσεις Αθηναγόρα με Πάπα Παύλος τον 5' (1965 & 1967)
- Κλείσιμο Θεολογικής Σχολής της Χάλκης (1971)
- Θάνατος Αθηναγόρα (1972) και εκλογή Δημητρίου μετά από νέα παρέμβαση τουρκικών αρχών για το θέμα της εκλογής και την επαναφορά διατυπώσεως νομαρχιακού διατάγματος 1923.
- Διακριτική δυσαρέσκεια Τουρκίας για ανοίγματα Πατριάρχη προς ορθόδοξο κόσμο.
- Θάνατος Δημητρίου και εκλογή Βαρθολομαίου. Διαπίστωση ότι πιθανότατα δεν θα είναι δυνατή η εκλογή επόμενου Πατριάρχη εφ' όσον εξακολουθεί να ισχύει νομαρχιακό διάταγμα του 1923.
- Ανεπιτυχείς προσπάθειες για επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης

- Σκλήρυνση της τουρκικής στάσεως εν όψει της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας και άσκηση πιέσεων για παροχή περισσότερων ελευθεριών από πλευράς ΕΕ.

Επίσημη θέση της ελληνικής κυβέρνησης ότι το θέμα του Πατριαρχείου δεν αφορά στις Ε/Τ σχέσεις αλλά είναι ευρύτερο θέμα θρησκευτικής ελευθερίας για το οποίο υπάρχει ενδιαφέρον από όλο τον κόσμο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Ι.....	2
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΤΣΙΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ: 1922-2012	2
A. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ	3
1. Η ανακωχή των Μουδανιών και η ανατολική Θράκη.....	3
2. Η συνθήκη της Λωζάνης.....	5
α. Το εδαφικό ζήτημα	7
β. Η ανταλλαγή των πληθυσμών και οι μειονότητες.....	9
γ. Η σημασία της συνθήκης της Λωζάνης	11
i. Η συνθήκη της Λωζάνης για την Ελλάδα.....	11
ii. Η συνθήκη της Λωζάνης για την Τουρκία.....	12
iii. Η Συνθήκη της Λωζάνης σήμερα.....	13
3. Παράλληλη απομόνωση: 1923-1926.....	14
4. Η ελληνοτουρκική προσέγγιση.....	17
α. η Συμφωνία της Αγκυρας (1930).....	18
β. Η «εγκάρδια συνεννόηση» του 1933.....	20
γ. Η βαλκανική Ομοσπονδία	21
δ. Η Συνθήκη του Μοντρέ για τα Στενά	22
4. Αποτίμηση τριών δεκαετιών ε/τ σχέσεων (1923-1955).....	23
5. Αποτίμηση της περιόδου 1955-1973	26
B. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΕΤΑ ΤΟ 1974	27
1. Η ελληνική στάση μετά το 1974	27
α. Αποδοχή της αρμοδιότητας του Διεθνούς Δικαστηρίου	28
β. Μετά τα Ίμια.....	29
γ. Η βήμα προς βήμα προσέγγιση	29
δ. Το ανακοινωθέν της Μαδρίτης.....	30
2. Η νέα βάση των ε/τ σχέσεων	33
α. Η απόφαση στο Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999	33
i. Το Ελσίνκι για την Κύπρο	33
ii. Το Ελσίνκι για το Αιγαίο	34
iii. Το Ελσίνκι και ο “χάρτης διαδρομής” για την Τουρκία.....	36
iv. Εν κατακλείδι.....	36
v. Οι αντιδράσεις	37
ΤΜΗΜΑ ΙΙ.....	39
ΑΙΓΑΪΟ.....	39
ΑΙΓΑΪΟ: ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ	40
1. Το πρόβλημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου Αρχιπελάγους από το 1974 έως το 1987.....	40
α. Ελληνικές και τουρκικές θέσεις:.....	40
β. Το επεισόδιο του Σισμίκ το 1976.....	42

γ. Το συμφωνητικό της Βέρνης.....	44
δ. Το επεισόδιο του 1987.....	44
ε. Η συνάντηση στο Νταβός.....	46
2. <i>Αιγαλίτιδα ζώνη</i>	48
α. Η παρούσα κατάσταση.....	48
β. Η ύπαρξη διεθνών στενών και ο διάπλους τους.....	49
3. <i>Εναέριος χώρος και FIR Αθηνών</i>	50
4. <i>Η άμυνα των νήσων του Αιγαίου</i>	51
5. <i>Αμφισβήτηση εδαφικής κυριαρχίας</i>	52
α. Η συνθήκη της Λωζάνης.....	54
β. Το καθεστώς των Δωδεκανήσων.....	54
ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ Ε/Τ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 1974	56
1. <i>Η ελληνική στάση (1974-2012)</i>	56
α. Πρώτη περίοδος 1974-1997.....	56
i. Το Κυπριακό.....	57
ii. Το Αιγαίο.....	57
β. Η περίοδος μετά το 1997.....	59
i. Χειραγώγηση της κοινής γνώμης.....	61
ii. Το θηρίο δεν θέλει να εξημερωθεί.....	62
iii. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και η Κύπρος.....	63
2. <i>Η τουρκική στάση (1974-2012)</i>	63
α. Από το βαθύ κράτος στον Ερντογάν.....	63
β. Οι βασικές τουρκικές θέσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.....	65
3. <i>Ανισοβαρή θέματα Ελλάδος-Τουρκίας</i>	66
α. Θέματα που θέτει η Τουρκία.....	67
β. Θέματα ελληνικού ενδιαφέροντος.....	68
4. <i>Πιθανές προοπτικές στις ελληνοτουρκικές σχέσεις</i>	70
α. Συνολική επίλυση.....	70
i. Η συνολική συμφωνία.....	71
ii. Η Τουρκία και η έντιμη συνολική επίλυση.....	71
β. Ανάδειξη άλλων τομέων ελληνοτουρκικής συνεργασίας.....	73
γ. Η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο.....	74
i. Επίλυση όλων των ελληνοτουρκικών διαφορών.....	75
ii. Οριοθέτηση μόνον της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ.....	76
iii. Νομιμοποίηση ειλημμένης αποφάσεως.....	78
iv. Εναλλακτική λύση στο αδιέξοδο των διαπραγματεύσεων.....	79
v. Συμπέρασμα.....	79
δ. Μερική επίλυση σοβαρών προβλημάτων.....	80
i. Αύξηση των ελληνικών χωρικών υδάτων.....	80
ii. Επιπτώσεις της αυξήσεως των χωρικών υδάτων στα ε/τ ζητήματα.....	81
iii. Οι διερευνητικές και η επιλεκτική επέκταση των χωρικών υδάτων.....	82
iv. Η επέκταση και το casus belli.....	83
v. Οι κινήσεις μετά την επέκταση των χωρικών υδάτων.....	84
5. <i>Επιμέρους σημεία για την ελληνική τακτική</i>	84

α. Ο φόβος του διαλόγου με την Τουρκία	85
β. Τα στερεότυπα και η ελληνοτουρκική σύγκρουση.....	86
γ. Η σημασία του casus belli	88
δ. Το θερμό επεισόδιο	88
ε. Η οικονομική κρίση και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις.....	90
στ. Ο πραγματικός πλούτος του Αιγαίου.....	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ	94
ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ	96
ΚΥΠΡΙΑΚΟ: 1955-2004.....	96
A. ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΈΩΣ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ	96
1. Σύντομη ιστορική αναδρομή μέχρι την εισβολή	96
β. Το αμερικανοβρετανικό σχέδιο για ένωση-ανταλλάγματα	99
i. Αμερικανο-βρετανικοί προβληματισμοί	99
ii. Το σχέδιο δράσεως.....	100
iii. Το περιεχόμενο των σχεδίων Άτσεσον.....	102
iv. Η μυθική διάσταση των σχεδίων Άτσεσον.....	104
2. Το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή στην Κύπρο	106
α. Η μοιραία πορεία ως την εισβολή.....	107
β. Η νομική βάση της εισβολής.....	109
γ. Από τον Αττίλα Ι στον Αττίλα ΙΙ.....	110
Τρίτη απειλή πολέμου	112
3. «Η πιο βαρετή διεθνής διαφορά στον κόσμο».....	114
4. Οι στόχοι της τουρκικής πλευράς	115
α. Οι στόχοι της τουρκικής στρατηγικής.....	116
β. Τα κομβικά σημεία της τουρκοκυπριακής τακτικής.....	117
i. Η εγκαθίδρυση του «Τουρκικού Ομόσπονδου Κράτους της Κύπρου».....	117
ii. Μετακίνηση Τουρκοκυπρίων στο Βορρά.....	117
iii. Η «Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου».....	118
γ. Από την προστασία των Τουρκοκυπρίων στη γεωστρατηγική	118
δ. Η τουρκοκυπριακή πλευρά.....	119
5. Η ελληνική πλευρά.....	120
α. Διεθνοποίηση και διακοινοτικές συνομιλίες.....	123
β. Ομοσπονδία και συνομοσπονδία	127
γ. Ποιός είναι ο συνομιλητής της ελληνοκυπριακής πλευράς;.....	128
δ. Η σημασία των πρωτοβουλιών ιδιωτών	132
6. Τι διαπραγματεύεται η κάθε πλευρά.....	134
7. Συμπέρασμα	137
B. ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ	138
1. Η υποβολή του Σχεδίου Ανάν.....	138
2. Τα ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα	139
3. Το Σχέδιο Ανάν στην τελική του φάση	144
4. Κρίσεις για τη συνάντηση της Λουκέρνης	148

Γ. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ	153
1. Από τις αποικίες στις «δύσκολες δημοκρατίες».....	153
2. Αποτυχημένες προσπάθειες για οργάνωση κοινωνιών που εξέρχονται κρίσεων.....	156
3. Η Κύπρος ως πρότυπο	160
4. Οι βασικοί άξονες του Σχεδίου Ανάν για ένα διεθνές πρότυπο	163
Συμπέρασμα.....	167
ΕΠΙΜΕΤΡΟ.....	169
ΤΜΗΜΑ IV	172
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΕΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ	172
1. Η ιστορική-διπλωματική παρουσία της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη.....	173
α. Οι διαπραγματεύσεις στη Λωζάνη το 1922-23	173
β. Οι σχετικές διατάξεις στη Σύμβαση και στη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923	174
γ. Η χρήση του όρου «μουσουλμανικές μειονότητες»	176
2. Η μειονότητα στη Θράκη σήμερα.....	178
α. Οι τρεις εθνοτικές ομάδες της μειονότητας	178
β. Η συγκέντρωσή τους ανά περιοχή.....	180
γ. Άλλες διαφοροποιήσεις.....	180
3. Η άτυπη εσωτερική οργάνωση της μειονότητας	181
α. Ο ρόλος των Μουφτήδων.....	181
β. Ανώτατη Μειονοτική Επιτροπή.....	183
γ. Η πολιτική συμπεριφορά της μειονότητας	184
4. Ο ρόλος του τουρκικού προξενείου Κομοτηνής.....	186
α. Ίδρυση και λειτουργία του προξενείου.....	186
β. Παρεμβάσεις στο χώρο της μειονότητας.....	186
5. Πολιτική ελληνικού κράτους.....	188
α. Η πρώτη περίοδος: 1923-1952	188
β. Ο εκτουρκισμός της παιδείας: 1953-1968.....	188
γ. Τα διοικητικά μέτρα και ο απομονωτισμός: 1968-1990.....	189
δ. Ισονομία-ισοπολιτεία: 1991-σήμερα	190
6. Προτάσεις-προοπτικές	190
α. Προβλήματα από την ενσωμάτωσή της μειονότητας στην κοινωνία.....	190
γ. Η ελληνική πολιτική απέναντι στις νέες εξελίξεις του διεθνούς δικαίου των μειονοτήτων	192
ΤΜΗΜΑ V	193
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.....	193
1. Εισαγωγή.....	194
2. Ο θεσμός των μιλλέτ στην Οθωμανική αυτοκρατορία	196
3. Το τουρκικό κράτος και οι μειονότητες	198
α. Οι στόχοι του τουρκικού κράτους έναντι των μειονοτήτων	198
β. Το νομικό καθεστώς	201
4. Παραμονή της ομογένειας σε Κωνσταντινούπολη, Ίμβρο και Τένεδο.....	202
ΑΡΘΡΟ 1.....	203

Άρθρο 2	203
5. Τα προβλήματα της μειονότητας στην Πόλη μέχρι το 1990.....	204
α. Τα πρώτα σύννεφα.....	205
β. Ο φόρος Βαρλίκ	207
γ. Τα Σεπτεμβριανά του 1955.....	208
δ. Οι απελάσεις του 1964.....	210
6. Η Ίμβρος και η Τένεδος.....	210
7. Το μέλλον της μειονότητας	213
α. Η Κωνσταντινούπολη	213
β. Η Ίμβρος και η Τένεδος.....	215
8. Αραβόφωνοι ορθόδοξοι ή Αντιοχείτες.....	217
9. Ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι της Τουρκίας.....	218
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.....	221
ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ	223
ΤΜΗΜΑ VI.....	226
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ	226
2. Ελληνική εξωτερική πολιτική και Πατριαρχείο 1913-σήμερα	229
α. Πρώτη περίοδος 1913-1922	229
β. Δεύτερη περίοδος 1923-1945.....	229
γ. Τρίτη περίοδος 1945-1954.....	230
δ. Τέταρτη περίοδος 1955-σήμερα.....	231